

Foi'a besericésca si scolastica.

Organu alu provinciei metropolitane greco-catolice de Alb'a-Julia si Fagarasiu.

Apare in 1 si 15 st. n. a fia-carei luni.

abonamentele de cate 6 fl. v. a. pre anu se se adreseze la tipografi'a seminariului gr. catolicu in Blasiu.

Manuscriptele si corespondintiele se se tranita francate la redactiuni.

Anulu II.

Blasiu 1 Juliu 1889.

Nr. 19.

Partea besericésca.

Casatori'a preutiloru.

VII.

De ce parere eráu orientalii cu privire la casatori'a a dou'a a preutiloru inainte de conciliulu Trulanu apare si din legile lui Iustinianu, in cari imperatulu se plange tare asupra unoru preoti cari despretiundu ss. canone se incumetasera a se casatori dupa hirotonia; pentru-cà precum se esprima imperatulu ¹⁾ ss. canone opreau aspru casatori'a preutiloru sub pedeps'a de perderea oficiului sacru: de unde acelasi imperatu continua: „*Precum suntu oprite unele cá acestea prin*

¹⁾. Cod. I. I. Tit. 3. De episc. et cleric. „Sacris canonibus neque presbyteris, neque diaconis, aut subdiaconis nuptias contrahere post ordinationem permittentibus, sed solis psaltis, et lectoribus id concedentibus: animadvertimus quosdam despicientes quidem sacros canones, pueros autem generantes ex quibusdam mulieribus, quibus conjungi secundum sacerdotalem censuram non possunt: Quoniam igitur poena facinoris hujus in sola sacerdotii erat amissione: *sacros enim canones non minus, quam leges valere, etiam nostrae volunt leges*: sancimus obtinere in illis, et quae sacris visa sunt canonibus, perinde ac si civilibus inscriptum esset legibus: et omnes istiusmodi homines tam sacerdotio, quam divino ministerio, atque etiam dignitate ipsa, quam habent nudari: Quemadmodum enim sacris canonibus prohibita sunt talia, sic et secundum nostras leges rem ipsam prohiberi: et praeter supradictam excidendi a ministerio poenam, ne legitimos quidem, et proprios esse eos, qui ex hujusmodi construpratione nascuntur, aut nati sunt: sed eam, quae ex talibus seminibus oritur, participari turpitudinem: tales enim eos esse disponimus, quales quos leges et incestis aut nefariis natos nuptiis definiunt, ita ut neque naturales, aut spurii intelligantur, sed prorsus et undique prohibiti, et successionis genitorum indigni, ac nec donationem ab illis capere possunt. *Quod enim ss. canones prohibent, id etiam et nos per nostras abolemus leges*“.

canonele sacre, asia se opresce acestu lucru si prin legile nostre“ si adaugundu pedepse civile la celea canonice, pre fii ce se nascu din atari casatorii afurisite (nefaria conjugia) i dechiara de *illegitimi* cá si candu se-ar' fi nascutu din casatoria incestuosa asia incatu aceia se nu se considere nice cá fii naturali seau spurii, ci cu *totulu si pretotindenea de opriti si nedemni de succesiune in averile parentiloru*“.

Adeveratu este, cá legea mai susu numita a imperatului Iustinianu, carea considerá nevalida casatoria preotului dupa hirotonia, si care eschidea pre atare preotu nu numai dela exercitiulu sacerdotiului, ci si dela drepturile de onóre reducandulu la stare de mirénu, s'a abrogatu prin alta lege mai noua a imperatului Leonu intieptulu si anume prin constitutiunea 79 in care declara cá pentru unu atare preotu este destula pedépsa lipsirea dela exercitiulu ordului, lasandu-i se portulu clerical si onorea avuta mai inainte de atare casatoria, precum si alte servitii besericesci ce nu se tienu de poterea ordului ¹⁾.

In urm'a acestei legi au si aparutu in unele parti ale besericei orientale abateri atatu dela legea lui Iustinianu ce erá conforma ss. canone, catu si dela canónele Trulane.

SS. canone, precum am aretatu, dechiara casatoriile contrase dupa hirotonia de afurisite, incestuose, adulterine

¹⁾. Non approbamus veteris legislatoris (Justiniani) propositum, qui sacerdotem, diaconum, aut hypodiaconum, si post assumptum ordinem mulieri in matrimonium jungatur omnino a clericali habitu dtscedere, atque ad profanam vitam reverti vult: illud decretum irritum facimus, ac statuimus ut ab ordine, quem ante nuptias obtinuerint solum recedentes, satis tamen poenarum luere videantur, et nequaquam clericali habitu, alioque ecclesiae ministerio . . . priventur.

si cá atari nevalide, pre cari nice o lege civila nu le pote dechiará de valide; pentru-cá in cele din urma imperatii nu au dreptulu de a schimbá sacrele canone, si legile civile contrarie ss. canone, nu potu avé valoare preste ss. canone, in cause ce se referescu la disciplin'a preotiloru. Principiulu *lex posterior derogat priori*, nu se pote aplicá la legea imperatului Leonu intieptulu facia de legea lui Justinianu, cá ci legea aceleia e contraria ss. canone, precandu a acestuia este conforma ss. canone.

De unde procedur'a de astadi, ce se urméza in diecesele gr. catolice, dupa care nu se toleréza atari casatorii stá in conformitate deplina atátu cu canonele catu si cu convingerea besericeii orientali. Codicele besericeii orientali, „Pravil'a“, in partea I. ce se chiama Indreptarea Legei la capu 124 in punctulu alu 5-lea numera intre eretici pre cei ce credu, cá preotii si diaconii au putere de a se casatori dupa hirotónia: „*Popa si diaconulu de se voru insurá dupa ce le voru mori femeile, aceea suntu cá si cel'a ce lapeda calugaria, si facu prepusu cum se fia eretici: dreptu aceea trebue se se examineze, si de va fi crediutu cum-cá are putere preotulu séu diaconulu se se insore, atunci cá pre unu ereticu, se lu certe, er' de nu va avé acestu cugetu atunci se va pedepsi numai cá si celu ce lapeda calugari'a*“.

Conformu ss. canone si amesuratu convingerei besericeii orientali au purcesu facia de acestu obiectu si sinodele diecesane si provinciale tiente in beseric'a greco catolica. Asia sinodulu tiente la Alb'a-Julia la anulu 1700 sub metropolitulu românú unitu Atanasiu in canonulu 16-lea demanda cá preotii casatoriti a doua ora se se abtina dela functiunile preotiei si deodata se se reduca la statulu mirenescu: „*Cari popi suntu cu a dou'a casatori nece intr'unu tipu se nu servésca s. liturgia, er' de s'ar' gasi se se tunda si de totu se fia mireni*„. Er' sinodulu ruteniloru gr. catolici tiente in Zamosci'a la anulu 1720 cu respectu la acestu punctu dispuse acestea: „*Deca vre-unu preotu se-ar' incumetá a se casatori dupa primirea orduriloru sacre, ori morindui muierea prima ar' contrage a doua casatnria incestuosa, unulu cá acel'a se se oprésca prin episcopu dela comuniune si dela altariu, si se i se dicteze pedepse canonice cá se se lapede de impreunarea cea straina si spuria. Asemenea a decisu despre casatori'a a dou'a a preotiloru si Sinodulu Maronitiloru din anulu 1736.*

Conciliulu provincialu I alu provinciei metropolitane greco catolice de Alb'a Julia tiente in Blasiu la anulu 1872 in titlulu VII de vita clericorum la capu V. tractandu in generalu despre casatori'a a dou'a a preotiloru se exprima asia: „*Beseric'a nostra a condamnatu cu totulu casatori'a a dou'a a clericiloru cari au primitu ordurile sacre, dictandu pedepse canonice contra celoru ce ar' tentá astufeliu de casatoria, precum recunosce si enuntia si instructiunea emanata*

dela sacra congregatiune de propaganda fide de datulu 28 Juniu 1858“.

Mai detaiatu se ocupa cu acést'a cestiune conciliulu provincialu II alu provinciei besericesei mai susu numite tiente éra si in Blasiu la anulu 1882 care in Titlulu IV in capu II de impedimentis matrimonium dirimentibus §. 11 dispune: „*Cá ori de cate ori va fi de a se pertractá una causa matrimoniala, carea are de obiectu impedimentulu votului solemnú de castitate, séu alu ordului sacru impreunatu cu obligatiunea castitateri, aceea causa, dupa ce se va fi instituitu procesulu informatoriu pentru adunarea documentelor si motiveloru necesarie, se se asterna decatra Reverendissimulu Archiepiscopu, séu decatra ceialalti episcopi santului scaunu apostolicu*“.

De unde nu urméza alta, decatu cá ordulu este unu impedimentu derimatoriu de casatoria, in care Scaunulu Apostolicu si- reserva si acum dreptulu de a judecá si dispensa in acestu impedimentu, intogma precum si l'a reservatu si in trecutu, ér' arhiepiscopului séu episcopiloru li se lasa in acést'a privintia numai obligatiunea de a instituí procesulu divortialu si a-lu substerne spre decidere Scaunului Apostolicu.

In istori'a dreptului besericescu vinu inainte cate odata casuri, de si forte rari, in cari Scaunulu Apostolicu prin *dispensare* dela acestu impedimentu de lege ecclesiastica a convalidatu unele casatorie contrase dupa primirea orduriloru sacre. Asia pontificele romanu Juliu III. pre tempulu cumpletei schisme Anglicane prin cardinalulu Polu, si poutificele Piu VII. pre tempulu revolutiunei Franceze prin cardinalulu Caprara prin dispensarea *ex tunc* séu in radecina convalidara unele casatorie contrase de preoti in acelea impregiurari nefaste. De sine intielegundu-se cá in casuri de dispensare preotii respectivi se lipsescu de exercitiulu puterei sacerdotale, si se reducu la statulu laicalu.

In istori'a besericeii nostre inca obvinu casuri de dispensare dela impedimentulu ordului „Asia Pontificele Romanu Piu IX. la cererea repetita a metropolitului Alesandru Sterca Siulutiu, a dispensatu pre clericii aceia, cari s'au fostu casatoritu dupa susceperea ordului subdiaconatului, concediendu din gratia speciala cá aceia se se pota promová la diaconatu si presbiteratu, si pre langa aceea se pota vietii in casatoria contrasa ¹⁾.

E evidentu dara, cá capulu supremu alu besericeii precum póte concede contragerea casatoriei dupa primirea orduriloru sacre, intogma póte convalidá si cutare casatoriá dejá incercata séu atentata, si in ambele casuri i pote lasá preotului respectivu deprinderea puterei sacerdotale, si-lu póte si lipsí de aceea. In

¹⁾. Vedi Instruct. S. Congreg. de Propaganda Fide tramisa Archiepiscopului provinciei besericeii de Alb'a Julia si Fagarasiu, emanata la 28 Juniu 1858 in conc. provinc. I. din an. 1872 pag. 282.

lucrurile acestea, in impedimente de dreptu ecclesiasticu nemica nu trece preste poterea Capului supremu.

Cu tóte acestea Acelasiu pentru sustinerea disciplinei clericale, astadi nu dá decatu numai dispensarea referitória la convalidarea casatoriilor dejá atentate de preoti, si acést'a inca numai in casuri fórté rari eschidiendu cu acea ocaziune pre acei preoti pentru totu-de-a-una dela indeplinirea functiunilor preotiesci, si reducandu-i la stare de mireni.

Dr. Joanu Ratiu.

Acte istorice.

I.

Petru Paulu Aronu de Bistr'a.

ore-cându episcopu romanu unitu in Transilvani'a.

Petru Aaron, fiulu preotului din Bistra Teodoru, s'a nascutu la anulu 1709 in acea-si comuna¹⁾. In botezu a capetatu númele de „Petru“ celalaltu nume „Paulu“ i-s'a datu la primirea tipului calugarescu. Famili'a loru erá nobila de unde si epitetulu seu „de Bistra“.

Dupa impregiurările de atunci, elu a inceputu a invetiá la scola numai atunci, candu zelulu si talentulu aretatu in scol'a poporala si in cas'a parintiéseca a constrinsu pre parinti a 'lu lasa se urmeze inclinatiunei sale naturali, cea ce s'a potutu intemplá, candu erá in etate circa 20 ani. Atunci a mersu la Rosi'a-montana, unde a terminatu scolele elementare si in etate de 25 ani la anulu 1734 a fostu tramisu la Roma din partea episcopului Inocéntiu. Acolo a studiatu disciplinele umanióre, retoric'a, filosofi'a si teologi'a, si la 26 Maiu 1742 in etate de 33 ani, cá teologu de cursulu alu III-lea a depusu juramentulu indatenatu a se face la Propaganda Fide, ér' la 30 Juliu s'a chirotonitu in beseric'a santului Athanasiu din Rom'a dupa ritulu grecescu de catra Archiepiscopulu Dionisiu Modinu. Cu ocaziunea depunerii juramentului s'a promis in scris, cá se va face calugaru si va prestá obedientia episcopului seu²⁾; si la anulu 1743 s'a reintorsu din Roma, candu de cátra episcopulu Inocentiu fu denumitu de Vicariu generalu³⁾ éra la 23 Juliu 1744 cu episcopulu de-impreama se duse la Vien'a⁴⁾.

Dupace inse episcopulu Ioanu Inocentiu Clain s'a refugiatu la Rom'a si la 10 Maiu 1751 abdisese de Vladicia⁵⁾, scaunulu episcopescu de Alb'a-Iuli'a si Fagarasiu devenindu vacantu, Pontificele Romei, in

¹⁾ Vedi acte si fragmente pag. 111 unde se dice cá Petru P. Aaron a moritu la anulu 1764 in vârsta de 55 ani.

²⁾ Vedi „Transilvani'a“ an. 1877 Nrulu X pag. 124. Acte istorice totu de subscrisulu publicate.

³⁾ Vedi Acte si fragmente de T. Cipariu pag. 96.

⁴⁾ Totu acolo pag. 99.

⁵⁾ Totu acolo pag. 102.

aceste impregiurări, cá beseric'a se nu suferé dauna, in intielesulu canoneloru besericesci a denumitu pre Petru Aaronu de Vicariu Apostolicu¹⁾.

Clerulu inse si poporulu dupa departarea bunului loru parinte Ioanu Inocentiu Clain a fostu forte superatu si amaritu, din care cauza multi incepura a se clatiná in credintia, ce venindu la cunoscinti'a curtii imperatesci, bun'a nostra Imperatésa Mari'a Theresia cu datulu 30 Aug. 1751²⁾, a poruncitu cá preotimea se se chime la sinodu, ce s'a tienutu la 4 Nov. 1751 stilu vechiu³⁾ in presenti'a aloru doi illustri domni, cá comisari regesci, unulu a fostu David Mariaffi comitele supremu alu Comitatului Clusiu, si celalaltu Petru Dobra din Slatna assessoru la tabl'a regésca.

Cu ocaziunea sinodului acestui'a s'au candidatu trei persone demne de episcopatu, anume: Petru Aaronu, Gregoriu Maioru si Silvestru Caliani⁴⁾, dintre cari Imperatés'a in cointielegere cu Pontificele Romanu denumí de episcopu pre Petru Aaron, care dupa denumire, — precum scrie elu insu-si intr'o epistola adresata Pontificelui Romanu, si care l'am scosu din

¹⁾ Vedi mai pe largu la Dr. Nic. Nilles „Symbolae“ vol. II pag. 577.

²⁾ „Acte sinodali“ tom. I pag. 137 de J. M. Moldovanu.

³⁾ Vedi Acte sinodali de J. M. Moldovanu tom. I pag. 138. „Et quoniam sua Mattas ssma clementissime mandat quantocius fieri candidaturem, Rdmus d. Vicarius Generalis jam etiam currentales ad v. Clerum pro 4-to Novembris stylo vet. anni cur. pro comparitione ad synodum de ea candidature tractaturam expedit, si nu 3 Nov. precum se afla in Acte si fragmente pag. 104, si de acolo imprumutatu si de catra Dr. Ales. Gram'a in „Istori'a besericee romanesci unite cu Roma“ pag. 127.

⁴⁾ Litterae Eppli Petri Pauli Aaron ad Summum Pontificem.

Benignis sanctitatis Vestrae Jusis de die 6-u Julii Anni labentis ad me paterne datis ipso facto respondere cupiens multis Viennae sepositis me continuo itineri accinxí. Et quidem postquam die 1-a Septembris Domino favente cum Sanctitatis Vestrae Benedictione sacram in Maria Pocs in Hungaria indignus suscepissem Consecrationem, uti Juramenti mei formula et Domini Consecrantis Attestatum hic humillime involuta fidem facient, in Dioecesim adveni magnis sat itineribus, productisque Cibinii, ubi tunc recte Comitibus tenebantur de more Regiis Collationalibus, subitoque, omnibus bonis plaudentibus, receptus, locum, sessionem decessoris mei occupavi, paucis post diebus ad Residentiam Episcopalem diversus, in ipsam Bonorumque Possessionem solemniter introductus fui, quaeq jam pro Incremento Sacrae Fidei Bonoq. Religionis esse putaveram, quo ad nempe scholas tum pro juventute, tum pro Clero erudiendo, tum etiam quoad typographiam, ex pro posse retractare persequique adnor Domino cooperante. Porro indicta pro 12 labentis Synodo, convocatoque in Nomine Domini Clero, Pontificiae Bullae, et rursus Regiae Collationales inter Divinorum solemnina productae, et publice e porta Regia ante Gloria in Excelsis lectae, promulgataeque fuerunt quare gavisus sunt Clerus populusque Unitas gaudio magno valde. Deo tandem optimo maximo, summo Patri

Archivulu de Propaganda Fide¹⁾, — de locu s'a dusu la Vien'a si complanandu afacerile sale, s'a dusu la Maria-Pócs (in Ungari'a), unde in 1 Sept. 1752 fû consecratu de episcopu de catra episcopulu ruténu dela Muncaciú; dupa acést'a s'a reintorsu in Diecesa pe drumulu de catra Sibiu si acolo in dieta 'si aretà bulele papali si colationalele regesci despre denumirea sa de episcopu si certificatul despre consecrarea sa; apoi reintorcandu-se in Blasiu, chiamà clerulu la sinodu pre 12 Nov. 1752, in care di dupa sant'a Liturgia se cetira tote documintele referitòrie la denumirea si consecrarea sa de episcopu.

Dupa acestea a urmatu introducerea si instalatiunea sa in diecesa si in dominiulu episcopescu; ér' in sinodulu mixtu tienutu la 13 Novembre si dilele urmatorie, a intaritu pre Capitulari, (se intielege, cà intari in oficiele loru pre respectivii calugari cari functionara pana acum) si dupa aceea s'a trecut la desbaterea unor cestiuni mai urgente, intre cari cea de mai mare importantia a fostu cestiunea despre matrimoniile clandestine, cu respectu la acést'a, in diu'a 14 Nov. unanimu s'a votatu, cà se se observe decretulu adusu de catra sinodulu ecumenicu (se intielege „Tridentinu“) va se dica, cà de acum inainte, tote matrimoniile, cari nu s'aru pote comprobá, cà s'au facutu in presentia parocului si martorilor, se se nulifice, din care cauza roga pre Pontificele Romanu, cà prin medilocirea Nuntiului

et Augustissimae Imperatrici gratias quam maximas agendo; omnia summa cum devotione venerantes ac suscipientes; reddita ergo taliter quoad hoc Ecclesiae huic pace, ac pacifica tranquillitate, die subsequenti 13 videlicet mensis ejusdem in numerosissimo illo Cleri populique confluxu. Capitulares confirmavi, declaravi; nominavi; inde ad varias causas audiendas atque dirimendas successivis sessionibus ventum est; neque graviores ullae proponebantur, quam quae ex clandestinis antea Matrimoniis constabant: et ideo die 14-a ejusdem mensis communi omnium voto conclusum fuit, ut quae jam dudum in Oecumenica Synodo provide sancita fuerat, hoc quoque pro firma vulgata lege conservaretur. Constitutio, ut videlicet, quaecumque Matrimonia in posterum coram proprio Parocho, ac testibus facta fuisse comprobari non possent, irritentur; quae sane Constitutio per innumeros e medio tollendos abusos, summe necessaria est, eritque necessum, quae etiam per Augustam Aulam in suo vigore manuteneatur, quodque etiam assistente Sacra Nunciatura futurum puto. Coeterum quoque in Visitatione, ad quam me aliis rejectis jam jam componere pergo, offenderem quae aut Sanctitatem Vestram, aut Sacram sedem quomodolibet spectarent, ea ego porro et enixe pro munere meo et libenter referam, dum me, per copiosumque Clerum meum et Populum sub pio sacri Pedis osculo aeternum perseveranturos demisse commendo, eniorior. In Residentia Nostra Balasfalvae in Transylvania 23-a Novembris an. 1752.

¹⁾ (Archivio di Propaganda Fide Miscellanea rerum Valachiacarum).

Apostolicu din Viena, se intrevina la Curtea imperatésca pentru ratificarea acestei decisiuni¹⁾.

Totu in epistol'a acést'a amintesce, cà dupa putintia se va nisui a face scoli atátu pentru tinerime câtu si pentru educatiunea Clerului si afara de aceea a intemeiá si o tipografia diecesana. In urma dice, cà tote, ce voiu audi si observá cu ocaziunea visitatiunei mele canonice, ce aru atinge pre Presantia Vóstra si santulu scaunu apostolicu, cu tota ingrigirea le voiu referá.

Dr. Joanu Ardeleanu,
prof. gimnasiale.

(Va urmá).

Jubirea crestinésca la inceputulu crestinatatei.

dupa Havi-Közlöny de Petru Birta, preotu in Berbesci.

Dupa ce s'a organizatu pentru morbosii spitale, a obvenitu si lips'a de a raudui ingrijitori de morbosii cari s'au numitu parabolau. — Acesti'a in Cetatile mai de frunte au ajunsu la putere mare, in catu au trasu asuprasi si atentiunea deregatoriilor civile. — Pre ingrijitorii acestia i-a alesu Episcopulu si au statu sub puterea lui, formandu o classa mai de josu a servitoriloru bosericeii: — Ingrijitorii mueriloru au fostu diaconisele.

Fiinduca incepandu dela seclulu a-lu patrulea numerulu credintiosiloru s'a immultitu fórte, si nu a fostu asia de iusioru a asiedi'a pre toti morbosii in case private, Baserica a hotaritu infintiarea ospitaleloru, si a caseloru pentru seraci. Fiesce

¹⁾ Clandestinitatea cà impedimentu derimatoriu de casatori'a s'a introdusu mai antaiu de catra conciliulu Tridentinu in Sess. XXIV c. I. de Reform. Matrim.: „Qui aliter, quam presente parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi, seu ordinarii licentia, et duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos s. synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, et hujusmodi contractus irritos et nullos esse decernit, prout eos praesenti decreto irritos facit et annullat“.

In acelasi tempu conciliulu decise, cà decretulu seu mai susu citatu nu pote avé valere decâtu numai in parochie in care va fi publicatu, si acolo inca numai dupa 30 dile dela publicarea facuta.

De unde in locurile acele, — unde acestu decretu nu s'a publicatu in form'a prescisa: clandestinitatea nu este impedimentu derimatoriu de casatoria. In parochie romane gr.-catolice din Transilvan'a si Ungari'a, nu exista nice o urma despre publicarea acestui decretu: din care cauza in biserica romana gr.-catolica clandestinitatea si astadi nu ocure cà impedimentu derimatoriu de casatoria. Sinodulu diecesanu tienutu sub episcopulu Aronu in anulu 1752 nu a potutu se introduca clandestinitatea cà piedeca derimatoria de casatoria, pentru-cà la introducerea impedimentelor de acést'a categoria, cari se tienu de legile universali bisericesci, nu este suficienta auctoritatea s'au puterea unui episcopu, ori a unui sinodu particulariu, ci se recere auctoritatea bosericeii universali. Nota redact.

care atare casa a avutu mai multe incaperi dupa clasele celor lipsiti, si de aci 'si tragu originea numirile deosebite, cu cari s'au caracterisatu si numitu institutiunile acelea, adeca ospitale, orfanotrofii, case de peregrini, institute de ingrigire s. a. l.

Celea mai vestite ospitale a fostu celca fundate la Caesarea de Vasiliu celu mare si la Constantinopole de Chrisostomu. In casele acestea ale indurarei in catu li-au iertatu tempulu s'au ingrijitu de morbosii si Episcopii, ba au grabitu acolo si dirigatorii fruntasi, si Episcopi straini nu numai ca se cerceteze institutiunile, ci ca se se ingrijesca in persoana de cei morbosii. Afara de chiliile menite pentru celi morbosii si straini, au mai fostu chiliile menite pentru preoti, medici, ingrijitori si maestri, ba acesti'a din urma au avutu si chiliile pentru maestri'a loru. Credintiosii au oferitu Episcopiloru ajutoria si donuri mari, in catu din acelea in cetati mai mari si in provincie, afara de ospitalele celea mari, s'au infiintiatu si spitale mai mici. Patriarchii din Roma in timpurile celea mai vechi spitalele leau impreunatu cu locuintele loru, ca asi'a se pota cerceta si mangaia pe celi morbosii catu de adese ori. Cumea catu s'a jertfitu in capital'a crestinatatiei pentru infiintarea ospitaleloru, se vede de acolo, ca in secolu alu 9-lea Roma au avutu doua dieci si una de spitale. In Nola s. Paulinu a ziditu unu ospitalu impartitu in trei clase in cari s'au primitu: batrini, morbosii si veduve. Mai multe cetati a Italiei au urmaritu esemplulu acest'a, si acest'a au aflatu imitare apoi in secolu a 5-a si a 6-a si in Franci'a.

Classa a trei'a a omeniloru suferindi si strimtorati fatia de cari crestini au eserceatu faptele indurarei si a iubirei au fostu *Captivii* cari pentru credintia loru crestinesca au suferitu in temnitia. Indata ce sa insciintiatu, cumea unu crestinu pentru credintia crestinesca a caditu in prinsore, credintiosii sau nisuitu a poté intrá la elu in prinsore, parte ca se-lu mǎngae si intarésca, parte ca pre sine se se recomende in rogatiunile lui. Intrarea in prinsori in celea mai multe casuri a fostu impreunata cu mari greutati, si asia fôrte adese ori paditoriloru a trebuitu a li se dá donuri mari, ca se pota esoperá intrarea, si se pota fi intru ajutorarea crestiniloru captivi, si sei pota impartasi cu s. taina a Eucharistiei. Au fostu casuri cându s'a servitu in prinsore si S. misa, ajutoranduse asia cum au potutu. Au mangaétu si incuragiatu pre captivi si cu cetirea S. scripturi. Inse servirile iubirei fatia de captivi le-au implinitu nu numai membrii comunci respective, ci au venitu credintiosii si din proviacii indepartate, ca se se intarésca in credintia loru cu cercetarea confessoriloru, se-si arete onorca

fatia de ei, se sarute catenele loru, si in urma sei impartasiésca in tota ajutorirea potinciosa.

De asemena iubire au avutu parte, si celi deveniti *scravi*. Caus'a acestei'a ingrigiri pentru sclavi o descrie forte frumosu S. Ciprianu: „In fratii nostri pre cari barbarii ii tinu in sclavia, trebue se privimu pre insusi Mantuitorinlu Isusu Christosu, si trebue se fimu mantuitorii loru, caci precum Isusu Christosu ne-a eliberatu pre noi din pericolu mortiei eterne, precum ne-a scosu pre noi din osinda iadului, asi'a si noi pre Elu care locuesce intre noi, se-lu eliberamu din manile barbariloru, si se-lu rescumperamu pre Elu prin un'a suma de bani, — Carele pre noi prin crucea s'a si prin scumpu sangele seu ne-a rescumperatu.“ Dara mare si generala este dorerea nostra mai alesu pentru vergure, care se tinu acolo in prinsore, si caror'a nu numai libertatea dara si onorea este in pericolu!“ Dupa aceea amintesce Santulu summa cea mare de bani care Baseric'a din Chartagena a trimisu-o in Numidia pentru eliberarea sclaviloru crestini, si care nu a fostu mai mica de catu 100.000 sestereie (in bani de ai nostrii cam 6500 fl.) Pentru acesti nefericiti in casuri de lipsa s'au jertfitu si vasele basericelor. Ba inca iubirea fatia de crestini ajunsii in sclavi'a, a ajunsu la acelu gradu, in catu unii credintiosii si-au jertfitu insusi libertatea loru, ca prin acésta se pota eliberá pre confratii loru. „Pre multi cunoscemu intre noi“ scrie Clemente Romanulu catra Corinteni „Cari din vointia loru propria au luat catenele pre sine, ca pre altii se-i eliberedie. Multi sau vendutu pre sine de sclavi, ca cu banii primiti, se pota ajutorá si nutri pre cei lipsiti.“ — Despre acésta iubire eroica si S. Pavelu face amintire in epistolele sale, si in timpurile mai tardie S. Gregoriu celu mare a insemnatu esemplulu petrundiatoriu a S. Paulinu Episcopulu din Nola, carele ca se pota eliberá, si se pota redá mamei veduve si intristate pre fiulu ei unicu, pre care 'lu ducea in sclavia, in lips'a pretiului de rescumperare s'a datu pre sine de sclavu.

Vorbindu de semnele iubirei crestinesci, nu ni este permis a retacé cordialitatea, sinceritatea, amicalitatea si dispusciunea cea sincera a inimei intru servirea si provederea *calatoriloru straini crestini*. Acestora fara de intardiare, sa datu locuintia, si dupa potintia i-au ospetatu, si indata dupa sosire le au spelatu picioarele. La gustare loculu celu dintaiu a fostu alu strainului, gustarea petrecuta la olalta a fostu ca sigilarea iubirei de ospitalitate, si ca introducere in dreptulu ospitalitatiei. Ospetii credintiosii s'au admisu si in comuniunea S. rogatiuni. S. Augustinu intru adinsu recomanda celoru avuti primirea si provederea strainiloru, pre cari casele

oru celea mari mai virtosu ii aducu in pusetiune, că in cei straini se primésca pre Mantuitoriuu Isusu Christosu.

Inse că se nu se faca ingreunare mare crestiniilor cu primirea strainilor, deja in tempulu S. Martiru Justinu, s'a folositu un'a parte a elemosinei basericesci spre incuarterarea si provederea strainilor. Mai târziu cându s'a ivitu pacea basericeii, in loculu ajutorieloru date celoru straini si calatori din visteri'a Basericeii au pasitu ospitalele.

Cumca crestinii pre aceli'a cari ca peregrini calatorindi i-au primitu in casele lor, si i-au provediutu, cumca cu o asemenea promptitudine de jertfire sau nisuitu a pune la odihna pre celi morti, isi afla caus'a indemnătoare in aceea ca densii au onoratu in mörte pre aceli'a, catra cari i-a legatu legatura carnei si a sangelui in viet'i'a acest'a, pre langa acést'a trupurile crestiniilor le au consideratu că locuinti'a spiritului santu, si si din acésta cauza si considerare au onoratu trupurile celoru repausati.

In acésta credinția a afluatu baza ingrijirea crestiniilor facia de ingroparea mortiloru, pre cari cu pietate i-au pusu in catacombe si i-au ingropatu, care fapta de cumva a fostu vörba despre unu martiru, sa privitu de onöre ca si aceea, pentru care atatu preutii catu si mireni in genere au rivalisatu.

Pre martirii cei repausati, Patriarchii, Episcopii, si senatorii i-au dusu pre umeri la loculu inmormentarei si i-au inmormentatu. Mare terenu a avutu zelulu iubirei crestinesci facia de ingroparea mortiloru in tempu de morburu epidemice; dér nu numai coreligionariloru lor le-au datu onörea acést'a de pre urma, ci au ingropatu si pre pagani, pre carii ai loru temënduse de mörte i-au lasatu neingropati.

Despre iubirea acést'a a crestiniilor facia de aceli'a, cari pre ei cu asia mare crudime iau persecutatu, face amintire Athenagora in apologi'a sa indreptata catra Imperatul si aceea o amintesce ca si o impregiurare aperatoröe förte insemnata. Cheltuelele ingropatiunei seraciloru si a strainiloru si a celoru dupa cari nu a remasu nimenea cenc se i ingrópe, s'au solvitu din visteri'a Basericeii.

Cu catu au devenitu mai mari comunitatile crestinesci, cu atata mai urgenta a fostu lips'a, că ingropatiunea mortiloru se se intemple in ore care ordu, si mai inadinsu tempulu persecutiunei a fostu aceli'a, in care s'au poflitu ömeni conscientiosi, carora se se pota incredinția trupurile martiriloru, nu numai in ceea ce a privitu loculu inmormentarei, dér fiindu cu privire totu odata si la supravieghierea Catacombeloru celoru atatu de pretiose inaintea crestiniilor. Impregiurariloru acestora este

a se atribui intemeierea orduriloru servitoriloru mai de josu basericesci, pre cari ii cunoscemu sub nume de gropasi, (fossores) officiulu lor a fostu officiu santu, si cerculu lor de activitate, locu santitu lui Domnedieu. Numerulu fossoriloru in resaritu că si a parabolaniiloru a fostu förte mare. Pre tempulu lui Constantinu in Constantinopole si in provincia au fostu nu mai pucinu că 1100. — Numerulu acestu mare si are esplicarea in morburile epidemice, cari in resaritu obvinu forte adese ori.

De cumva dupa cci morti au remasu veduve si orfani, cari au avutu lipsa de ajutorire, acestia au formatu obiectele celea mai jingasie a comunitatei Crestine. In intielesulu acest'a serie invetiacelelu Apostoliiloru S. Ignatiu catra S. Policarpu. „Ingrigirea despre veduve se nu o preterlasamu; dupa Domnedieu tu se fi tutorulu lor.“ Primatii Basericeii asiadara au folositu o suma insemnata, numu mai spre sustinerea si provederea veduveloru, ci au pasitu si că aoperatori a acelor'a, si intru acést'a, neci o auctoritate nu i-a potutu opri. Asia d. e. S. Chrisostomu a avutu tari'a de a infruntá pentru nedreptate pre Imperatés'a Eudoxia, care cu poterea a fostu luatu pamentulu aratoriu a unei veduve; imparates'a Eudoci'a nu a ascultatu de admonitiunea acést'a, dér nu preste multu a moritu cu mörte grabnica. Credintiosii s'au alaturatu catra Episcopi in sirguinti'a si datori'a ajutorirei si a provederei veduveloru, si Tertulianu in apologi'a s'a spre laud'a crestiniilor a potutu aminti, ca ei au suplinitu tóte lipsele aceloru fi si fice dupa a caroru parinti repausati a remasu förte pucina avere.

Iubirea crestinesca cu o destinsa atentiune s'a adeveritu fatia de fi martiriloru: pre acestia credintiosii nu numai i-au ajutoratu prin donuri, dar pentru crescere si provedere i-au primitu in casele lor, unde sau privitu si tractatu că membrii ai familiei.

Asia p. e. Dupa ce paganii l'au decapitatu pre Leonid'a că pre unu martiru, ér déla soci'a sa diregatoria pagana a luatu tóte averile parintiesci, pre prunculu loru Origine ajunsu la seracia si lipsa mare, o Matróna avuta l'a primitu de fiulu scu, conerediändui crescerea lui celoru mai buni invetiatori, ceea ce cu tempu a si adusu celea mai frumoase fructe.¹⁾

¹⁾ Debue se amintimu aici, cumca ebiaru activitatea acést'a a iubirei crestinesci a causatu diferinția cea mare intre pagani si Crestini. Caritatea, iubirea cea indurătoare, dice Böckh, unu cunoscoloru a lumii antice, nu e virtute helena; lumea greca nu a cunoscutu de catu pre Eros iubirea sensuala, si pre Charis svavitatea sensuala.

Indreptariu pentru predicatori,

pentru de a gasi usor cu citatiune din s. scriptura in cartile noastre rituale de Vasiliu Budescu, parochu greco-catolicu in Ciulesci, in Dieces'a Oradei-Mari.

(Continuare din Nr. 18).

Capu	De la care si pana la care versu	In ce locu se afla?
Epistol'a I către Timoteiu.		
1	1—7	Luni a 26-a septemana dupa Rosalie
1	8—14	Marti a 26-a septemana dupa Rosalie
1	15—17	Domineca a 31-a septemana dupa Rosalie
1	18—fine	Miercuri a 26-a septemana dupa Rosalie
2	1—7	Septembre 1-a.
2	8—fine	Miercuri a 26-a septembrie dupa Rosalie
3	1—13	Joi a 26-a septemana dupa Rosalie
3	13—c. 4	Sambata inainte de Botezu
	v. 1—5	
4	4—8 si	Vineri a 26-a septemana dupa Rosalie
	v. 16	Domineca a 32-a septemana dupa Rosalie
4	9—15	Luni a 27-a septemana dupa Rosalie
5	1—10	Marti a 27-a septemana dupa Rosalie
5	11—21	Miercuri a 27-a septemana dupa Rosalie
5	22—c. 6	Decembre 29.
6	v. 1—11	Joi a 27-a septemana dupa Rosalie
6	11—16	Vineri a 27-a septemana dupa Rosalie
1	17—fine	Januariu 22.
1	1—2	Decembre 15.
1	3—8	Octobre 26.
2	8—fine	Sambata a 33-a septemana dupa Rosalie
2	1—10	Luni a 28-a septemana dupa Rosalie
2	11—19	Sambata a 34-a septemana dupa Rosalie
3	20—fine	Domineca a Vamesiului si a Fariseului
3	1—9	Marti a 28-a septemana dupa Rosalie
3	10—15	
3	16—c. 4	Domineca inainte de Botezu
	v. 1—4	Miercuri a 28-a septemana dupa Rosalie
4	5—8	
4	9—fine	
Epistol'a către Titu.		
1	1—5	Augustu 25.
1	5—14	Joi a 28-a septemana dupa Rosalie
1	15—c. 2	Vineri a 28-a septemana dupa Rosalie
	v. 1—10	Januariu 6.
2	11—14	Augustu 25.
2	v. 15	Augustu 25.
3	1—3	Januariu 6.
3	4—7	Octobre 11.
3	8—fine	
Epistol'a către Filemonu.		
Intréga epistol'a vedi la Novembre 22.		

Capu	De la care si pana la care versu	In ce locu se afla?
Epistol'a către Evrei.		
1	1—12	Sambata 1-a septemana in pasesemi
1	10—c. 2	Domineca a 2-a septemana in pasesemi
	v. 1—3	Septembre 6.
2	2—10	La ór'a a 6-a in Vinerea mare
2	11—fine	Septembre 13.
3	1—4	Luni a 29-a septemana dupa Rosalie
3	5—11	Sambata 2-a septemana in pasesemi
3	12—16	Luni a 29-a septemana dupa Rosalie
3	17—19	Marti a 29-a septemana dupa Rosalie
4	1—13	Domineca a 3-a septemana in pasesemi
4	14—c. 5	Juniu 14.
	v. 1—6	Miercuri 29-a septemana dupa Rosalie
5	4—10	
5	11—c. 6	Sambata a 4-a septemana in pasesemi
	v. 1—8	Domineca a 4-a septemana in pasesemi
6	9—12	Joi a 29-a septemana dupa Rosalie
6	13—fine	Februariu 2.
7	1—6	Vineri a 29-a septemana dupa Rosalie
7	7—17	
7	18—25	Novembre 13.
7	26—c. 8	Novembre 6.
	v. 1—2	Luni a 30-a septemana dupa Rosalie
8	1—6	Novembre 21.
8	7—fine	Marti a 30-a septemana dupa Rosalie
9	1—7	Sambata a 5-a septemana in pasesemi
9	8—23	Miercuri a 30-a septemana dupa Rosalie
9	24—fine	La ór'a a 9-a in Vinerea mare
10	1—18	Sambata a 3-a septemana in pasesemi
10	19—31	Joi a 30-a septemana dupa Rosalie
10	32—38	Vineri a 30-a septemana dupa Rosalie
10	35—c. 11	Luni a 31-a septemana dupa Rosalie
	v. 1—7	Domineca 1-a septemana in pasesemi
11	8—16	Luni a 31-a septemana dupa Rosalie
11	17—23	Domineca 1-a septemana in pasesemi
11	24—26	Luni a 31-a septemana dupa Rosalie
11	27—31	Domineca 1-a septemana in pasesemi
11	32—fine	Martie 9.
12	1—10	La santirea besericeii
12	11—13	La ardere de focu
12	14—24	Marti a 31-a septemana dupa Rosalie
12	25—27	
12	28—c. 13	In Sambat'a lui Lazaru
	v. 1—8	Septembre 2.
13	7—16	Decembre 6.
13	17—21	Marti a 31-a septemana dupa Rosalie
13	22—fine	
Epistol'a lui Jacobu.		
1	1—18	Miercuri a 31-a septemana dupa Rosalie
1	19—fine	Joi a 31-a septemana dupa Rosalie
2	1—13	Vineri a 31-a septemana dupa Rosalie
2	14—fine	Luni a 32-a septemana dupa Rosalie
3	1—10	Marti a 32-a septemana dupa Rosalie
3	11—c. 4	Miercuri a 32-a septemana dupa Rosalie
	v. 1—6	

Capu	De la care si pâna la care versu	In ce locu se afla?
4	7—c. 5 v. 1—9	Joi a 32-a septemana dupa Rosalie Juliu 20.
5	10—fine	
Epistol'a I-a alui Petru.		
1	1—c. 2 v. 1—10	Vineri a 32-a septemana dupa Rosalie Juniu 29.
2	11—24	
2	21—c. 3 v. 1—9	Luni a 33-a septemana dupa Rosalie
3	10—fine	Marti a 33-a septemana dupa Rosalie
4	1—11	Miercuri a 33-a septemana dupa Rosalie
4	12—c. 5 v. 1—5	Joi a 33-a septemana dupa Rosalie
5	6—fine	Aprilie 25.
Epistol'a a II-a alui Petru.		
1	1—10	Vineri a 33-a septemana dupa Rosalie
1	10—19	Augustu 6.
1	20—c. 2 v. 1—9	Luni a 34-a septemana dupa Rosalie
2	9—fine	Marti a 34-a septemana dupa Rosalie
3	1—fine	Miercuri a 34-a septemana dupa Rosalie
Epistol'a I-a alui Joanu.		
		Maiu 8.
1	1—7	
1	8—c. 2 v. 1—6	Joi a 34-a septemana dupa Rosalie
2	7—17	Vineri a 34-a septemana dupa Rosalie
2	18—c. 3 v. 1—10	Luni a 35-a septemana dupa Rosalie
3	11—20	Marti a 35-a septemana dupa Rosalie
3	21—c. 4 v. 1—6	Miercuri a 35-a septemana dupa Rosalie
4	12—19	Septembre 26.
4	20—c. 5 v. 1—fine	Joi a 35-a septemana dupa Rosalie
Epistol'a a II-a alui Joanu.		
Intrêga epistol'a vedi: Vineri a 35-a septemana dupa Rosalie		
Epistol'a a III-a alui Joanu.		
Intrêga epistol'a vedi: Luni a 36-a septemana dupa Rosalie		
Epistol'a lui Jud'a.		
1	1—10	Marti a 36-a septemana dupa Rosalie
1	11—fine	Joi a 36-a septemana dupa Rosalie fine.

V a r i e t à t i.

Americ'a de Nordu. — Catolicii din Americ'a de Nordu fiindu convinsi, cã numai invetiaturile cele pururea adeverate a besericeii catolice, si educatiunea confôrma cu principiile evanghelice, potu se vindece relele cele multe de cari gemes societatea moderna, nu au crutiatu nici o jertfa materiala, nici o ostensãla, pâna candu nu au ajunsu la crearea aloru doue universitãti catolice. Si eca ostenelele loru suntu dejã incununate de succesu. In anulu scolasticu venitoriu tinerimea catolica va potê se-si primêcea cultor'a intelectualã si morala intru tôte corespundietóre invetiaturiloru besericeii, si nu va fi silita se-si veda credintiele si convingerile sale batjocurite si despretiuite de cate unu profesorasiu reutatosu si fanaticu, si in cele mai multe casuri si ignorantu. Acestea doue universitãti voru fi, un'a pentru Statele unite in Washington, era ceea alalta pentru Canad'a in Ottawa. Noi felicitãmu din inima pre fratii nostri americani, i-admirãmu, si la vederea succeselor loru ne sêntimu rusinati, cãgetãndu la universitãtile nôstre din betrãn'a Europa, din statele cari voiescu se trêca chiaru de catolice!

Spani'a. — Unu nou argumentu pentru sãntitatea besericeii catolice aflãmu noi, si credemu cã si altii impreuna cu noi, in intemeierea unui nou ordu religiosu, facuta de Parintele Ludovicu, superiorulu monãstirei Capuciniiloru din Valencia. Scopulu acestui nou ordu este ingrigirea celoru condamnati, pentru crimele comise, la inchisóre. Considerandu multimea nespusa a crimelor ce se comitu in tôte dilele in Spani'a, potê vedê ori si cine, ce efecte salutare va trebui se produca asupr'a criminaliloru ingrigirea religiõsa si morala din partea unor omeni, cari se pregatescu si se jertfescu anume pentru acestu scopu. Nu e deci mirare, cã infintiarea acestui ordu a primitu nunumai aprobarea Pontifichelui supremu, ci si a guvernului spaniolu; ma ce e mai multu chiaru si inimicii besericeii au imbraciatu cu entusiasmulu realizarea acestei idei. — Si acumu ide'a a trecut de ja in stadiulu realizarei. — In dilele trecute cei dintai 14 membri ai noului ordu, toti tineri apartienatori la cele mai de frunte familii din orasiulu Turia, au emis voturile solemne si au imbracatu vesmintele proprii ale noului ordu. — Arete-ne cele alalte besericeii o asemenea institutiune, esemple asemeni de caritate si abnegatiune!

O decisiune importanta. — Cestiunea, dèca fondurile de pensione menite pentru ajutorarea preotiloru, a invetiaturiloru, a veduveloru si a orfaniloru acestor'a, si aflatõrie sub inspectiunea auctoritatiloru besericescii, potu-se privi de atari institute de binefacere, a caroru interesurii dela capitale dupa dispositiunile cuprinse in Art. de lege XXII din 1875 §. 2. punctulu 7 se nu cada sub contributiune de interesurii? — judecator'ã directiunei financiale cu Nr. 48—1889 a decis'o in tipulu urmatoriu: Fondurile de pensione menite pentru ajutorarea preotiloru, a invetiaturiloru si a veduveloru si orfaniloru acestor'a, si aflatõrie sub inspectiunea auctoritatiloru besericescii se privescu de atari institute de binefacere, a caroru interesurii dela capitale in intielesulu dispositiuniloru cuprinse in Art. de lege XXII din 1875 §. 2. punctulu 7 nu cadu sub contributiune de interesurii.

Partea scolastica.

Influența vieții sociale asupra instrucțiunii și școlii.

II.

Omenii timpului modernu nu voiescu se scie, decâtu de interesele trecutorie; ei dorescu, că tota atentiunea generațiunii se fia declinata spre celea materiali și pre cându pretindu dela scola, că acést'a se deè numai scientie de viétia, practice și aducătorie de folóse materiali, pre atunci calumniéza, despretinescu scientiele, a caroru problema sublîma este a formá caractere morali, ce in dilele nóstre atátu de necesarie suntú; da, caractere morali, pentru că vietia sociala se cascige una directiune mai sublîma și astu-feliu se fia scutita de gretióș'a zăpătăcîre, in carea se afla.

Cátu de necesariu ar' fi, că stim'a facia de legile sociali, cetatienesci și morali sè se prefaca in sângele tinerimei, și inca câtu se póte de tempuriu! In respectulu acést'a efectulu școlii este restrinsu la unu cercu forte îngustu; dar' și altcum ce succese ar' avé tóte nisuintiele ei, déca spiritulu timpului, deca vietia sociala, tote acestea i-le nimicesce?

Tinerimea esindu din scola dá de una societate, in carea caracterele celea mai neegoiste și mai escelente suntú improșcate cu tina; in carea invétia de tempuriu, cumcà in vietia cei ce au gura mai mare capeta mai multe aplause și recunoscintia mai mare, de câtu întieptiunea modesta; in carea calumni'a și suspitiunarea nenobila mângesce pre cei cu anem'a curata. La acestea se mai adange neingrigirea și neatentiunea unoru parenti, cari trecu cu vederea erorile filoru sei și éراسي de alt'a parte abea se afla cinev'a între cetatieni, carui'a se-i vina in minte a scóte tinerimea studiúsa din locurile oprite prin legi.

In astufeliu de imprejurari se nimicescu și dispușetiunile celea mai energióse facute din partea școlii; póte e și superflu a amentí, cumcà in atari impregiurări profesorulu seu invetiatoriulu inzadaru va aduce esemple de imitatu din caracterele mai destinse ale timpului trecutú; inzadaru va spune, că celu reu de si se pare că la momentu secera succese, dar' in fine lu- ajunge mân'a pedepsitória a dreptatei; inzadaru va esplicá ce efectú are spiritulu adevératu umanu asupr'a desvoltărei și progresulu omenimei; inzadaru va aretá, ce chiamare sublîma are omulu, că omu, că membru alu societatei, că cive alu statului; inzadaru va face cunoscutu conceptulu virtutei și a vitiului; inzadaru va demustrá, cumcà religiunea pazesce curatieni'a aúmei. Tóte acestea

suntú inzadaru, déca la cas'a parintiésca, déca in viétia sociala, déca pretudindenea tinerimea va dá esemple contrarie, déca vede, că reulu triumféza, déca vede, că mass'a mesura pretiulu fapteloru dupa succese, ne luandu in considerare scopulu și mediele?

„E cev'a fórté tristu“ — dice unu invetiatu — „cà in acelu periodu alu vietiei nóstre, ce are efectú asupr'a întregulu nostru venitoriu, suntemu lasati mai cu totii sórtei, seu ce e și mai reu unoru influentie nesimtite, și cà inainte de ce ne-am poté determiná la cev'a, întregu venitoriulu nostru dejá este determinatu prin educatiunea nóstra. Pentru-cà nu se increda nimenea in indiferentismulu copilului și cà, de-óre-ce scie uitá, dorerile și bucuriele lui voru trece preste sufletulu lui fàra de a lasá urme. Desi una uitare desparte pre barbatu de prim'a perióda a vietiei sale și desi singuraticiele suveniru cu tempulu disparu și singuraticiele simtieminte si- pierdu dulcétia și amaratiunea; elu nu s'aschimbatu, și numai acél'a ese pre tiermurulu de dincolo, carele a intratu pre cestu din cóce; va esí auru, déca educatiunea i-a luatu sgr'a, și sgrua, déca i-a luatu aurulu; suntú ómeni, pre cari unu cuventu, cu care parentii seu crescătorii li-au vatematu simtiementulu de copilu, au devenitu misantropi și totusi noi cu atát'a indiferentismu ne portámú facia de educatiune?

Relatiunile sociali ale prezentului fiendu incurcate cu pericle mari, omenii instrucțiunii trebuie se-si cunósca problem'a mai curatu, mai bine, decâtu ori si candu; detorinti'a lorú, in lini'a prima, este a face reclamu in contr'a efecteloru stricatióse ale societatei; ce li nimicescu nisunitiele și a aperá cu mare zelú sant'a cauza a educatiunei.

Considerându ponderositatea cauzei nu potemu trece cu vederea unele erori, ce se comitu intru educarea generațiunii tinere. Fórté desu se întempla, că fragedimea prea mare a parentiloru face pre copilu neemendabilu.

Fórté multu, ma potemu dice, că totulu depinde dela educatiunea prima, carea si-ia inceputulu inca la leaganu. Mam'a suride impreuna, plânge impreuna cu copilulu; copilulu invetia primele misicări dela mama, ochii veseli seu tristi ai mamei vérsa in anim'a copilului simpatia, compatimire, spiritulu mamei este si a copilului; pentru ace'a prim'a educatiune fórté corectú se numesce *educatiune materna*.

A fi tata și mama este mare fericire și togmai pentru ace'a parentii nu potú se fia indeferenti fàra de fericirea și nefericirea copiiloru sei. Cu deosebire

mam'a, pre carea umanismulu o tiene de idealulu cultului mai nobilu, sè se nisuiasca a face capace anim'a copiiloru sei facia de simtiemintele curate, mai alesu între relatiunile confuse de acum sè se iugrigiésca mai tare de ei, se pazésca sanctuarinlu caminului familiaru, de care e legata fericirea sa si a copiiloru sei.

Este grea acus'a, ce o indrépta Dupanloup in contr'a unoru parenti: „Se pôte, cà multi nu voru créde, dar' cedindu conscintiei miele totusi o spunu, cumcà copiii mai adeseori se strica in cas'a parintiésca, in cerculu parintiloru“. E una visiune trista, cându indiferentismulu incungiura, inéca si nimicésce facultàtile celea mai frumóse: e intristatoriu a vedé, cum strabate prin totu ce e mare frumosu, curatu si nobilu“

Indiferentismulu chiar' in educatiunea prima are urmarile celea mai funeste. Iubirea parintiesca nemarginita adeseori trece cu vederea la copii lucruri de acelea, cari apesa si împiedeca desvoltarea binelui. Pentru ace'a díce inca Tacitu: „Insi-si parentii suntu caus'a, cà in copiii loru se inradecinéze mai bine petulantia si in genere needucatiunea in locu de blândetia si modestia“. Cei mai multi copii vinu dela cas'a parintinsca încàrcati de rele si in scola suntu greutatea si corumperea colegiloru, spre tortur'a invetiatoriloru, spre împiedecarea educatiunei si instructiunei.

Iubirea de sine in modu nelimitatu este cultivata, nutrita de unii parenti; si deca educatiunea de tempuriu a potential'o in copii, ore cum se voru ferici acei'a in scóla?

N'a fostu epoca, in carea se fia fostu vatematu de atâtea ori si cu asiá indiferentismu acea lege neschimbata cà „in natura nu se da saltu“ cà in dilele nóstre; asemenea neci principiulu, „cà este imposibilu a te inaltia la unu gradu de desvoltare mai inaltu, pâna cându nu e ajunsu gradulu mai inferioru.

Acusi se va tiené între raritàti, déca vomu vedé copilul, carele sè se scie bucurá de jocareile copilaresci; ci cei mai multi insetéza dupa lucruri; ce-i intrecu etatea; spiritulu tineru inse prin atari opintiri, se atrofiéza, degeneréza. Precum embrionulu celu fragedu espusu arsitiei sórelui se pârlisce si pieré; asiá se in-templa si cu copilulu, déca spiritulu lui celu fragedu -lu espunemu amagirei vietiei, inainte de ce ar' fi desvoltatu pre calea naturala. Natur'a nu o potemu insielá si déca stamu in calea desvoltarei naturali, atunci resbunarea nu va lipsi.

Déca ne vomu abate de pre calea naturala si vomu ascultá de educatiunea moderna, atunci din copii se voru face papusie moderne, încàrcate cu multe fasii, ce sugruma freschiet'a teneretiei si voru imbetrani inainte de vreme, pentru acea se sporesce astádi atâtu de multu numerulu betraniloru tineri, cari togmai in

period'a, in carea ar' trebuí, cà spiritulu se fia activu vietia mai agera si- pierdu tóta elasticitatea corporala si spirituala; ei ratacescu cà cei ce ambla in somnu, debilitati in corpu si spiritu, cà totu atâtea esemple si jertfe de compatimitu de ale educatiunei moderne.

Acum ce poti asceptá in scóla dela atari copii copti in ainte de vreme? asia dara, cà disordine, confusiune si alte rele.

Scól'a are dreptu de a-si escusá nesuccesele sale cu ace'a, cà copiii au adusu reulu de acasa, din familia si inca inradcinatu de asiá, încátu nu se pote delaturá; nu, cà-ci este reu embrionariu.

Venitoriulu natiuniloru se decide la „caminulu vietiei familiare si între parietii scólei“ si óre unde-i, care-i institutul educatoriu alu vietiei familiari? Vietia sociala, adeca societatea, carea pôte se spriginésca, se ajute pre parenti intru educerea generatiunei venitorie. Este dara mare lipsa de una opiniune publica morala puternica, fora de carea nu potemu cugetá la una cultura adeverata; acea ar' fi chiamata de a aperá si ajutá binele, virtutea si de a alungá reulu, vitiulu, coruptiunea morala. Fàra de acést'a potemu edificá scoli câtu de multe, câtu de splendide, câtu de arangiate, potemu sacrificá câtu de multu spre infflorirea educatiunei si instructiunei, si totusi acestea voru fi fàra de vietia, pentru-cà form'a mecanica ucide spiritulu.

Imoralitatea societatei in modu mai simtitoriu lovesce pre parenti; deci in lini'a prima parentii si in genere toti cetatienii ar' trebuí se conlucre intru acolo, cà se creeze un'a basa sociala plina de vietia, carea se fia angerulu paditoriu alu poporului, carea se ajute pre cei debili, se-i apere de cadere, se-i ridice din afundime; pentru cà „societatea e cea, ce suplinsce tote; dar' pre carea nu o pote supléní nimicu neci vietia de statu neci cea besericésca“.

Unu obiectu de invetiamentu fòrte importantu, dar' preste mesura neglesu.

Celu mai neglesu, dintre obiectele de invetiamentu mai importante, este fàra indoiéla *stilulu* s'au *compositiunile*.

In marea maioritate a scóleloru poporale acést'a disciplina e mai numai dupa nume cunoscuta; ér' si in scólele unde se tractéza, an avutu ocaziune a me convinge, cà nu i-se da atentiunea cuvenita. De acea rezultatulu din stilu, si in cele mai bune scóle poporale, este prea pucinu insemnatu; cu tóte cà scopulu studiului limbei este compositiunea, adeca espunerea in scrisu a toturoru cugetariloru nóstre intr'unu totu“ cu tóte cà stilulu este coron'a invetiamentulu limbisticu, flórea invetiamentulu preste totu“ s'au „stilulu este omulu“.

Dar' stilulu este si greu de tractatu. Nici unu obiectu de invetiamentu nu da atât'a de lucru unui invetiatoriu,

că stilulu, dáca vá fi tractatu dupa tóte recerintiele didactice. De acea, pre cum credu eu, se si ferescu de elu cei mai multi invetiatori.

Caus'a inse póte jacé si in alte imprejurári. Anume: nu prea avemu manuale acomodate, in cari se fia espusu materialulu, ce e de a-se propune in cutare despartimentu a-lu scólei poporale. Indrumári pentru propunerea stilului, ce e dreptu, afla celu ce se intereséza cu sufletu si cu trupu de progresulu scolariloru sei, dar' acestea numai nu suntu de ajunsu. Invetiatoriulu, in urm'a unoru principia generale numai, cu anevoiá vá poté face o alegere nimerita de materialu pentru toti anii de scóla.

Avemu in literatur'a didactica romanésca si cárti de asemenea natura, bune carti, cum s. e. suntu cele de J. Manliu, dar' ele din multe si ér' multe consideratiuni noi Romanii din acést'a tíera nu le potemu, nu ne este iertatu, se le folosimu. Ér' in lips'a de manuale acomodate, invetiatoriulu face: ce scia si ce póte, ori nu face chiar' nimic'a.

De acea vedemu, cá unii invetiatori descriu cu scolarii: 2—3 animale, 1—2 plante, scól'a, primavér'a si o epistola, ori dóue si s'a gatatu cu stilulu. Altii reproducu: 2—3 naratiuni, facu nescce asemenari, scriu vr'o 2 epistole, vr'o cuitantia si obligatiune. Altii éراسi facu alte alegeri, cum potu si cum sciu; dar' acestea alegeri nice pre departe nu cultivéza spiritulu in mesur'a receruta si acést'a procedura nu insemnéza a propune stilulu, ci este numai lucru, cum se dice, cá de elaca.

Apoi, intre imprejurárilu describe, nici nu se póte altu-cum.

Totu asia vá trebui se mérga lucrulu si pre venitoriu cu stilulu pana nu vomu aveá si noi invetiatorii romanesci din acést'a tíera: materialulu *compositiuniloru* s'au alu *stilului*, tractatu dupa principiile didactice, cá *carte* pentru scolarii din diferitele despartieminte a-le scólei poporale, pana cându acést'a carte de compositiuni nu va fi strictu intoemita pre bas'a reguleloru si deprinderiloru *gramaticale* si *sintactice* si pana cându compositiunile respective nu se voru fi lucratu in strénsa legatura cu vre unulu *din legendariile cele mai bune*, in cari se afla scrieri enciclopedice, adeca din toti ramii invetiamentului.

Pana atunci nice gramatec'a si sintacs'a nu voru aduce fructele dorite.

Chiar' asia s'ar' intémplá si cându invetiatoriulu n'ar' avé barem pentru folosintí'a propria: manualele de religiune, de computu, istoria, geografia, fisica, etc. Elu ar' pasí in atare casu numai pre nimerite si rezultatele ar' fi egale cu cele ce se facu in presente din stilu.

Este dar' fórté adevératu, cá lips'a unui manualu de *stil*, compusu pentru mân'a scolariloru si provediutu cu teme indestulitórié pentru fia care trépta a invetiamentului acestui'a, este indispensabilu. Pentru cá numai dupa nescce indigitári generale, e cu nepotintia a calcá siguru pre

terenulu celu necunoscutu alu invetiamentului stilisticu s. e. cându ni se dice:

In anulu primu se tractéza:

1. Numirea de obiecte.
2. „ „ activitáti.
3. „ „ insusiri.

In anulu alu doilea:

5. Scurte descrieri.
6. Scurte descriéri dupa întrebári.

In anulu alu treilea:

7. Naratiunea — istorióre morale si biblice.
8. Naratiunea schimbata in forma epistolara.
9. Descrierea de animale, plante, minerale si alte facute de omu, precum si fenomene naturale si regiuni.
10. Descrieri in forma epistolara.

In anulu alu patrulea:

11. Cuietanti'a.
12. Obligatiunea si alte scrieri de afaceri.
12. Asemenari.

In anulu alu cincilea:

14. Schimbarea de numeru si de persóna la diferite naratiuni.
15. Schimbarea raportului de tempu éراسi la diferite naratiuni.
- Schimbarea poesiei in prosa.
17. Schimbarea dialogului in naratiune si
18. Schimbarea naratiunei in dialogu.

In anulu alu siéselea:

19. Aflarea ideiei fundamentale in deosebite piese.
20. Descompunerea unoru bucáti de lectura in partile loru principale constitutive.
21. Lucrari compuse dupa unu planu datu.
22. Lucrari facute, numai indicandu titlulu si éراسi.
23. Scriitorii de afaceri.

Apoi ér' cá ni se va aretá s. e. cá cum se tractéza descrierile, naratiunile etc. si cá ni-se vá spune, cá la inceputu scolarii se se exerciteze: in *decopiare*, in *scrierea din memoria*, adeca a scrie cev'a ce a invetiatu scolarulu de rostu, in *scrierea unei naratiuni audite*, in *scrierea dupa dictatu* etc. pre care cale, deprindiendu-se scolarii in ortografia si punctuatiune, se preparéza in modu insemnatu si pentru lucrarile ulterióre stilistice — cu atât'a nu s'a facutu destulu. Unii invetiatori, póte, mai si încercá a pune in practica acestea principia generale dar' se poticescu. Cei mai multi inse nici nu cutéza in acestea conditiuni a ridicá velulu celu grosu, care tiene ascunsu tesaurulu celu pretiosu alu materialului stilisticu.

Deci repetezu, stilulu, care e unu obiectu dintre cele mai importante, este preste mesura neglesu si avemu detorinti'a sânta de „alu ridicá pre umeri“ si in interesulu bine priceputu alu cultivarei spiritului scolariloru — a-i consacrá cele mai bune poteri ale nóstre precum si tēmpulu recerutu.

R. Simu.

Instructiunea.

Educatia si instructiunea este un'a dintre celea mai grele probleme de rezolvit. Despre acestu adeveru numai acei invetatori si educatori sunt convinsi, cari s'au nisuitu a corespunde pre deplinu chiamarei lor; altii (póte) nici cà voru se créda.

Grea, aprópe fara sémenu, este chiamarea invetatoriului, in grigi'a lui este datu tesaurulu celu mai pretiosu alu omului, elu este gradinariulu celoru mai scumpe mladitie, cari lui suntu incredintiate se-le nobilizeze. Vai celoru ce nu-si precepu chiamarea!

Déca spiritulu omului numai in scóla se inavutiesce, déca germentii facultatiloru spirituali numai aici incepu a incoltí si a se desvoltá, trebue se ne nisumu cu totu dea-densulu spre a urmarí càile celea mai secure, midlocele celea mai bune, spre ajungerea acestui scopu sublimu.

Cerculu celu atátu de îngustu, care marginesce pucinele cunoscintie ale prunciloru, numai prin scóla se pote largí, si anumitu déca vomu face totulu, cá acei'a se-si póta procurá unu numeru corespundietoriu de cunoscintie; calea, care conduce la acestu scopu voiu aretá-o mai la vale:

In posesiunea unei cunoscintie vomu poté ajunge, déca partile constitutive, seau notele caracteristice a lucrului seau a lucrarei despre care voimu se scimu, se voru imprimá in sufletulu nostru lasându dreptu urme tota atâtea tipuri séu intipuiri despre ele.

Tipurile si intipuirile câscigate suntu elementele din cari se compune sciinti'a séu cunoscintia.

A-si câscigá cineva tipuri séu intipuri despre vre-unu lucru, fientia, lucrare seau potere acarei note nu-i suntu cunoscute nici macaru dupa nume, este unu lucru aprópe imposibilu; aici se simte absolut'a necesitate a unui ajutoriu.

A ajutá cuiva spre a-si intipari in minte notele seau insusirile caracteristice ale obiectului despre care voiesce se scie, seau a ajutá cuiva spre a-si câscigá tipuri séu intipuri despre ceva, insemnéza a instrúá.

Cá instructiunea se fia buna, i-se receru urmatorele conditiuni, si anumitu: I-iu se fia intuitiva, II-a se fia graduata, III-a se nu fia pripita, IV-a se fia fara lacune, V-a se nu fia unilaterala, VI-a se fia acomodata, VII-a se fia interesanta si atragátoria.

I. Necesitatea invetiamentulu intuitivu o impune imperiosu scopulu la care tintesce se ajunga omulu prin scóla. „Non scholae, sed vitae discimus“, va se dica fructele instructiunei nu suntu menite pentru scóla, ci pentru viéti'a practica.

Chiar' anume am dfsu, cà numai invetiamentulu intuitivu este ducatoriu la scopulu ce 'lu urmarimu pentru-cà numai prin elu ne potemu cascigá cunoscintie clare si durabile, si numai cu ajutoriulu atarei instructiuni se voru desvoltá facultatile spirituali; altu metodu asemenea lui nu esista! Acest'a este nutrimentulu celu mai acomodat, si

numai acest'a contine tóte elementele nutritive pentru mintea cea frageda a prunciloru!

A aretá obiectulu despre care voimu se aiba prunculu cunoscintia, a-lu face se-i privésca cu de amenuntulu tóte partile-i constitutive, seau déca are si insusiri de acelea, cari se potu imprimá in sufletulu nostru prin organele: audiului, mirosului, gustului si pipaitului, se le facemu se intre si prin acestea porti sufletesci, insemnéza a instrúá intuitive, seau cu alte cuvinte, a instrúá intuitive insemnéza a face se intre in minte tipurile si intipuirile despre ce voimu se aibe cineva cunoscintia — de se póte — prin tóte celea cinci simtári omenesci.

Invetiamentulu intuitivu este uniculu midlocu prin care prunculu ajunge in posesiunea unui numeru corespundietoriu de concepte; acestea apoi punu judecat'a in lucrare prefacându-le in judecá si conclusiuni.

Intuitiuniile suntu materialele brute, precându facultatile spirituali suntu totu atáti'a maestri, cari prelucrându-le si punéndule in diverse raporturi, prin acést'a se exercitéza pana la desteritate si perfectiune. Éta dar' folosulu invetiamentulu intuitivu!

A comunicá scientia prelu crata gata, séu a-o dá se o memoriseze din carte, cumu se practisá acést'a mai demultu, si cumu se mai practisésa inca si astadi (la finea secului alu 19-lea)! in unele scóle, insemnéza a sadí pomi infrunditi si in floriti gat'a; durat'a acestor'a cu totii o scimu.

Acestu metodu ruginitu se numesce invetiamentu mechanicu.

Prin invetiamentulu mechanicu degradamu pre omu; acést'a fientia rationala, la trépt'a animaleloru, cà-ci si acestea ne imitéza atátu in misicari, câtu si in vorbire cumu facu spre es. moimele si papagalulu etc.

Unu metodu mai reu si mai stricatiosu cá acest'a nu esista, câtu incaldiesce sórele!

Déca ne vomu aduce numai bine aminte, cà in ce sfera de activitate se invérte facultatea imaginatória reproductiva si cea productiva (fantasi'a), judecat'a si ratiunea, regin'a lor, atunci, prin acestu papagalismu, vomu ajunge la acelu resultatu, cà memori'a, in celea mai multe casuri, va reproduce monstri, ér' celea alalte facultati spirituali, ne avendu ce lucrá, voru dormí somnulu celu de mórte.

Unu astufeliu de invetiamentu e pentru mintea omului cea ce e secet'a pentru plánte, ér' ace'la, care prin astufeliu de metodu impiedeca desvoltarea spirituala a omului, unulu cá acel'a face pecatu strígatoriu la ceriu.

Se ne aducemu aminte, cà avemu grea responsabilitate inaintea lui Domnedieu si inaintea natiunei; se combatemu deci intunereculu nescientiei cu armele moderne, cumu face tóta lumea pedagogica de astadi!

II. Invetiamentulu se fia graduatu, va se dica in propunere se fimu calauziti de principiiale pedagogice: „dela aprópe la departe“, „dela usioru la greu“ si „dela cunoscutu la necunoscutu“.

Déca s'ar' intémplá spre es. se vedemu pre cineva

cà incede cu edificarea casei dela coperisiiu, apoi la pareti, si in urma la fundamèntu, despre unulu cá acel'a abuna-séma amu dfee, seau cà e unu smintitu de capu, séu cà nu a vediutu nici macaru odata in viéti'a s'a edificându-se case; ce vomu dfee atunci despre unu invetiatoriu, care va incede dela necunoscutu la cunoscutu?

Te prinde mirarea cându audi cà mai suntu inca si astadi scóle unde se propune asiá, má ce e inca si mai reu, suntu (desi pucine la numeru) inca si astadi manuale de scóla, cari incedu asiá!

Se ne aducemu a minte, cà prunculu, cându pasiesce pentru prim'a data preste pragulu scólei, atátu-i de seracu in cunoscintie, in câtu nu-ti poti intipuí, má si pucinele câte le posiede suntu obscure, si in celea mai multe casuri false.

Se ne pogorímu in cerculu lui de cunoscintie, si prin intrebari corespundietórie se ne informamu despre sciinti'a lui, tipurile si intipuirile obscure se le clarificamu, pre celea false se le indreptamu; astufeliu numai dupa ce suntemu in ordine cu acést'a modesta basa, se incepemu apoi incetulu cu incetulu a cladi mai departe punèndu graduatu intipuire preste intipuire, conceptu preste conceptu, si punèndule in legatura unulu cu altulu, se le prelucramu cu ajutoriulu mintei celei fragede a prunciloru.

Numai astufeliu vomu poté trezí facultatile spirituali: din starea loru letargica, si numai asiá le vomu poté pune la lucru; altmíntrelea nu!

III. Instructiunea se nu fia pripita, pentrucà: „grab'a strica tréb'a“.

Déca vomu incarcá cu grab'a concepte preste concepte, claiá pre gramada, despre unu obiectu abia are intuitiune, altulu indata -lu gramadesci preste elu, acest'a apoi arunca o umbra preste celu precedentu, in urma vine altulu cu multu mai voluminosu in note, se arunca preste ele, si le impinge intr'unu ángbietiu intunecosu alu memoriei, apoi iute altele si ér' altele, si asiá mai departe; astfeliu se indópa prea tare stomaculu celu delicatu alu mintei, in câtu nu-le poté consumá si preface asiá dfeundu in sânge.

Asiá se produce unu adeveratu „chaosu babilonicu“, din care nu poti alege mai nemica.

„Incetulu cu incetulu departe ajungi“.

Se proponemu mai cu socotéla!

Déca amu propusu ceva, se nu pasímu nice unu pasiu mai departe pâna ce nu suntemu convinsi, cà celea invetiate au prinsu radecini bune, apoi proponemu altu ceva nou.

Nice odata se nu proponemu ceva nou fara de a repeti mai ántaiu celea propuse, pentrucà: „repetitio est mater studiorum“.

Numai asiá voru deveni pruncii adeverati proprietari preste celea propuse, la din contra voru trece prin scola cá gâsc'a prin apa.

IV. A patr'a cerintia a unei instructiuni bune este, cá acea se fia fara lacune.

Se punemu spre es. cà in propunere amu trece preste

numerulu 4, si asiá dela 4, care este dejá cunoscutu, amu sarí deauna la 6, atunci numerulu din urma nu-si póte infige in minte numai câteva din radecinele mai laterali ale sale, si adeca: $4+2$, $3+3$, 3×2 , $2\times 3=6$, precându cea mai principala $5+1$, care s'ar' prinde mai iute, nu o va poté inradeciná. Astufeliu, in casulu acest'a, nepropunerea lui 5 e in detrimentulu lui 6, fiendu-cà intre 4 si 6 sa deschisu unu siantiu, in care suntu ingropate celea mai principale si mai usióre de cunoscutu dintre notele lui.

Déca vomu luá in considerare acea insusire frumoasa a memoriei, de a legá cunoscintiele de nou primite cu cele vechi, spre a le poté reproduce la tēmpulu seu mai iute, atunci in casulu acest'a, si in alte casuri mai mari, cumu le va poté inlantíui, cându intre ele s'a deschisu unu abisu, preste care séau numai cu anevoia va poté trece; séu nici de câtu, séau fiindu necesitate mare va fi siliú a trece pre puntea fantasiei, care nu e punte adeverata?

Cându intre dóue cunoscintie, pre cari le pretinde spiritulu omului se le aiba in legatura, se afla un'a séau mai multe necunoscute, si astufeliu le izoléza, atunci necunoscutele acelea se numescu lacunele instructiunii.

Lacunele — in instructiune — potu fi mai mari, séau mai mici; mai pucinu periculóse, séau fórté periculóse; la totu casulu suntu periculóse; deci se ne ferimu de ele cá de focu!

V. Instructiunea se nu fia unilateralá, va se dfea se nu se elimineze séu negléga vre unulu dintre obiectele de invetiamentu, in care s'ar' stirbí intregitatea culturéi poporale, fiendu-cà scopulu scólei este de a provedé pre omu cu o cultura suficienta, dupa cumu o pretinde acést'a viéti'a practica.

Deci se proponemu in scóla tóte obiectele de invetiamentu, cà-ci numai asiá ajunge la scopulu, ce-lu urmarímu; la din contra cultur'a unilateralá ni se va presentá cá o casa numai cu 2 séu 3 pareti, unde nu te poti adapostí cumu se cade.

VI. Instructiunea se fia acomodata, si annítu:

a) Dupa capabilitatea de precepere a prunciloru, va se dfea, in propunere, la cei mai mici ne marginímu numai pre lângá notele celea mai principali a materiei de propusu, precându celoru mai marisiori le proponemu cevasi mai pre largu, in conformitate cu modulu loru de precepere. Cuvintele séu conceptele abstracte necunoscute inca de ei, mai ántaiu trebuie esplicate prin esemple concrete (cà-ci definitiunile seci nu ne prea potu ajutá) si numai dupa acea se le folosímu instructiune, cà-ci altmíntrelea nu ne voru precepe.

b) Instructiunea se se acomodeze si dupa tēmpu, spre es. se nu proponemu despre vre-o plánta iérn'a, cându nu se póte aretá, spre asi cascigá pruncii intuitiune despre ea, nici se nu prelegemu vér'a despre néua si insusirile iernei etc., ci se se propuna acestea la tēmpulu loru.

VII. Instructiunea se fia interesanta si atragatóre, cà-ci numai asia se va tiené incordata atentiunea prunciloru,

si numai prin o astfel de instructiune se va escita voi'a si aplicarea spre studiu.

La casulu, cându instructiunea nu ar' corespunde acestei cerintie, amu ajunge in neplacut'a positie, de-a pierde pre doi dintre cei mai principali agenti de ai sei, si acést'a ar' fi o dauna fórte mare, cà-ci lipsindu atentiunea din caus'a mai susu anintita, invetiatoriulu in órele de propunere va fi silitu a reflectá in continuu acum pre unulu, acumu pre altulu dintre scolarii ne atenti, apoi de va mai lipsi inca si voi'a si aplicarea spre studiu, acést'a chiaru -i va dá de capu.

Deci se un crutiamu pucin'a ostenéla de a ne pregati materi'a de propunere asiá, câtu se se atraga si indulcéscá spiritulu prunciloru prin ea, cá se nu fimu siliti a ne trudi mai multu, si mai fára efectu!

Acestea suntu radecinele nutritóre a unei instructiuni manóse; celu ce a luatú asupr'a-si sublim'a misiune de a luminá poporulu, urméze acestea cà, si de securu nu se va cà!

Simeonu Nicóra.
invetiatorin.

Metodulu scriptologiei in comparare cu metodele antecedente. Cumu se aplica in realitate, si cum ar' trebúi se se aplice?

Éta cà omenimea a facutu gigantici pasi pre calea progresulu si a ameliorarei sórtei sale in tóta privinti'a, — éta cà presentulu in asemenare cu trecutul, ne constringe pre totu minutulu a recunosce, cà mintea — acést'a regina conducátóre a ajunsu la unu gradu de desvoltare si perfectiune tare insemnatu.

Si cum nu, O. cetitori, cându despre acestu adeveru neresturnaveru, se póte convinge nu numai omulu care este adêncu versatu si cu capacitate rara, ci se póte convinge si acél'a, care este mai pucinu versatu, numai voi'a se nu lipsésca.

Pre tóte terenele activitateri s'ale, omenimea a luatú nóue direptiuni, a emancipatu asia dicundu vechile si nenaturalele maniere cu cari se folosea si a apucatu, dupa cum potemu vedea, o cale mai noue, mai naturala si mai rationala, pretinsa de tómpulu presente avêndu prin acést'a in vedere acea impregiurare, cà mai siguru si mai cu grabire se va ajunge la scopulu doritu, la inaltiarea omulu in sferele inalte — la D-dieu, prea bunulu nostru Creatoriu.

Pana cându mintea omenésca a inventatu acea marétia arta, carea se numesce „scrisóre“ pana atunci imposibilu i-erá omulu a progresá in unu modu corespundietoriu, ba i-erá absolutu cu nepotintia, indata inse dupa repararea acestui reu, caus'a mergea multu mai cu siguritate, si progresulu respective cultivarea spiritulu si-a aflatu unu echo multu mai puternicu. Nu voiú prin scrierea acestoru s'furi, a combate metodele dupa cari s'a invetiatu in trecutu scrisulu si cetitulu, nu, cà spre scopulu acest'a s'a aflatu unu grupu insemnatu de omeni de scóla, cari in nenumerate

renduri, si-au redicatu versulu lorú datatoriu de mesura, combatendu ce este reu si aretandu ce este bunu, cea ce voiú, cu scrierea temeí mele, este mai multu o reprivire scurta asupr'a Metodulu „scriptologicu“ dupa care se propune astadi scrisulu si cetitulu in scólele elementare, compararea s'a pre scurtu cu alte metode din trecutu si unele observari asupr'a modulú cum se aplica in realitate si cum ar' fi a se aplecá tote aceste mai multu pre bas'a celoru ce am esperiatu cà invetiatoriu in mai multi ani dea rendulu, parte in clasa-mi própria parte in clasele, pre unde am fostu norocosu a asistá cà ospe a cutarú colegu, ori la tinererea esamenelorú unde de si in liniaminte scheletice, dar' totusi 'si pote omulu luá destule notiie.

Éta dar' motivulu, care m'a indemnatu la scrierea s'furilorú presente, ce le reasumezu in urmatórele: Pre care a fostu procedur'a, de care s'au folositu omenii de scóla din trecutu in instruirea scrierei si cetirei, cea ce se pote usioru intielege de totu omulu care nu si-a pregetatu a se aprofundá cu seriositate in scrutarea acestui adeveru recunoscutu de tote partile. Acést'a apoi mai cu multa usiuretate pote a se intielege deca omulu interesatu si-a luatú ostenél'a a ceti si a studié cu atentiune deosebibile moduri dupa cari s'a invetiatu scrisulu si cetitulu, si astufeliu comparandule pre acele cu metodulu de astadi numitu scriptologicu, si care pentru superioritatea ce o are in reportu cu cele din trecutu, se pote numi „coron'a toturorú celorú alalte metode“, ce s'au cunoscutu pana la elu. In elu suntu concentrate tote acelea insusiri, cari nice unu altu modulu nu lea intrunitu, si cari apoi lu sí face cá se se pota spune, cà intrunesce in sine, bunulu, frumosulu si naturalulu.

Din aceste motive, acestu modu de scriere si cetire, si-a aflatu aderentii sei cei mai numerosi intre cari cu osebire au fostu acei pedagogi de geniu, cari si-au consacratu viét'a intréga cu scrutarea modulú dupa care omulu sar' poté mai lesne, si mai siguru smulge din regnulu altoru vietuitorie; au fostu si omeni de aceia, cari orbiti cu totulu de cunoscinti'a adeverulu s'au opusu noiei si salutarei inventiuni, dar' argumentele lorú ne fiindu de ajunsu intemeiate, au caditú de sine si s'au acoperitu in scurta vreme cu velulu uitareí.

Si acést'a a si trebuitu se fia sortea, la totu ce nu corespunde cu natur'a lucrulu pentru-cá, numai pre acést'a cale, s'au potutu delaturá vesmentulu celu invecitu alu trecutulu, alu obscuritateri.

Metodulu de astadi a triumfatu, s'a latitu si propagatu cu o iutiala fórte mare, mai alesu dupa ce omenii au ajunsu la adeverat'a lui cunoscare si apretiere, si cu totu dreptulu se pote spune cà fructele s'ale suntu ne pretiuite si numerose, elu a adusu — gratia usiaratateri sale, multe benefaceri, nu numai in palatele cele grandiose, dar' si in colib'a seraculu, care atát'a erá de neconsideratu in trecutu. Prin fructele sale binefacatore, metodulu „Scriptologiei“ a pusu in cunoscinti'a de carte, nu numai omeni cu capacitate mai superiora dar' si pre omenii mai pucinu capacitati si acést'a.

din motivulu usiuretatei cu care se pote petrunde de mintea cea frageda a tinerimei din scólele primare.

Elu adeca se numesce asia pentru-cá scriindu invetiamu pre scolari a cetí, procedur'a acést'a cu totulu opuse metodeloru din trecutu, dupa cari nu erá nice vorba a invetia, a scrie apoi a cetí, ci chiar' din contra atunci — si dorere si astadi pre unde se mai practiséza acestu soiu de invetiare, totulu constá dintr'o sfortiare forte mare si ne naturala, ne rationala, din care cauza apoi atátea dificultati ce se opuneau invetiementului, pre cându astadi, fia-care lucru, in ceea ce privesce scrisulu si cetitulu, decurge usioru, naturalu si de sine, de unde apoi se nasce placerea tenerimei a inveti'a carte, a cercetá scól'a, de sine dar' nu de fric'a batiului si adusi cu forti'a.

Metodulu scriso-cetitului, comparatu cu ori care altulu din acele din trecutu, ne dovedesce o superioritate forte mare, despre acést'a nu dubitezu se voru fi convinsu confratii invetiatori, cari, ca unii ce póte nu au fostu fericiti a cunósce calitatila cele laudabile ale metodului din vorba, dupa invetiatorii lui originali, nu voru fi fostu asia credu eu atatu de ne fericiti a nu conosce, si a nu fi studiatu scrierile unoru barbati cu abnegatiune din sínuulu natiunei nóstre, cari prin scrierile loru referitórie la reform'a cea noua, si au datu silinti'a, a ne familiarisá cu elu, au dara nu noscemu pre unu Vasilie Petri, Borgovanu, Popescu, s. a. Dorere ne spusa ar' strabate credu eu pana la ánim'a fia carui omu conscentiosu, candu de multe parti ni-s'ar' respunde cu negatiunea „ba“ seau „nu“ si din contra tare am' remaneá mangaiati si satisfacuti, candu numerulu persóneloru ce conducu astadi teneretulu scolaru flórea omenimei ar' fi redusu la valórea lui zero.

(Va urmá).

Tom'a Simu,
invetiatoriu.

Cép'a cá medicina in contra „bólei de apa“.

Intre morburile grele, ce adeseori ataca omenimea, se tiene si „ból'a de apa“ seau *idropic'a*. Vindecarea acestui morbu intimpina greutati mari, pentru-aceea credemu a face unu servitiu, cându venimu a comunicá urmatoriele: Din punctu de vedere medicinalu cép'a joca unu rolu cu multu mai insemnatu, mai ponderosu decâtu tote celealalte legumi ale nostre. Ea lucreza cu taria asupra urinului si se folosese cu succesu la ból'a de apa, la mâtrecii, la reumatismu si preste totu la tote morburile de rinichii (rerunchi). Éta ce se scrie si respectulu acést'a intr'o foia científica. Calatoriámu prin Franci'a in societatea unni advocatu destinsu din Parisu, carele si- dá tota silinti'a a descoperi proprietatile medicinale ale medicamenteloru de casa si cá resultatu alu cercetariloru sale aflá, cá tote morburile omenesci se potu vindecá cu materii vegetali, asia câtu din acelea se fia eschise tote materiile mineralice.

Intr'o di neamu opritu si amu fostu ospetii unui castelu domnescu. Domnulu casei unu barbatu frumosu, de etate midillocia ne primí amicabilu si ni impartasi cu lacramile

in ochi, cuncá soci'a sa are se mora in bóla de apa, dupa ce toti medicii tienutului au dechiaratu, cá nu se mai pote ajutá nimicu. „Trebue se o vedemu“, striga indignatu amicul nostru; si elu intrá in chili'a ei de dormitu, tragundu-ne si pe noi dupa sine, — cea ce nu e batatoriu la ochi unui'a, care este cunoscutu cu datinele francese. Femei'a se aflá forte reu, si erá inflata preste mesura; inainte de acea mai de multe ori i-au storsu ap'a prin operatiuni medicali, er' acum se opuneá tare acestui ajutoriu. Advocatulu din Parisu, fora de a se spariá, cerú câte-va cepe albe. Dupa ce curati una cuantitate suficienta de cepa, implú cu acést'a una óla de pamentu, carea erá cam de 1¹/₂ litra. Dupa ce a indesatu in vasu atát'a cepa, câtu a fostu posibilu, lu- implú cu apa rece, lu-acoperi si -lu asiediá in cenusia calda, asia câtu cép'a aburiá fora de a se fierbe. Asia cu incetulu se prefacú cep'a in ciru si ap'a scadiú de diumetate; acestu procesu durá 3—4 óre, fiendu cá vasulu erá bine acoperitu, inchisu si foculu ardeá incetu. Fluidulu lu stracura prin una pânzatura, storcandu-se totu picurulu din cepe, cari in apa erau deplinu fierte seau copte. Dupa ce a storsu fluidulu lu-mesurá corectu si solví in elu sacharu negru, deasupra focului, inse fora cá se se fierba. Din acestu syrupu dede morbósei totu la 2 óre câte doue linguri de mancare si pentru cá totu deaun'a se aiba de indemána proviantulu recerutu, incontinú fabricá una cantitate noua de acestu syrupu. In câte-va zile femeia se aflá mai bine si cam in siese septemáni, in care timpu noi amu remasu cá óspetii in castelu, devení capace, a se preamblá cu noi prin gradina. Dupa siese luni avuramu ocaziune a cercetá pre domn'a amentita si o aflaramu in deplina sanetate si dins'a considerá syrupulu de cepa cá unu midillocu, care tuturoru suferintieloru omenesci le pune capetu.

Periclu trásnetului.

Acusi voru fi 140 de ani de cându Franciniu in Philadelfia, la apropiarea unei tempestati a esitu cu fiulu seu din orasiu, pentrucá cu una jocarea de copii se faca unu experimentu scientificu insemnatu. A gatitu unu balauru din materia de metasa, l'a provediutu cu cuia de metalu, apoi la lasatu se se inaltia spre nori. De capetulu atiei de inu a legatu o cheia, dela carea pana la mân'a celui'a ce tieneá balaurulu depindeá unu sinoru de metasa. Franciniu aseptá, cá balaurulu va sbé electricitatea atmosferica si tortulu respective ati'a o va conduce in diosu. Erá se intrerumpa cu experimentulu seu nesuccesú, cându ploia a umeditu ati'a si din chieie sariau schintei, candu si-apropiá mân'a de ea. Mai tardiu si intr'altu locu s'a facutu asemenea experimentu cu acelasiu succesu fora de a sci despre celea intreprinse de Franciniu. Din acestea experimente s'a doveditu deplinu, cum-cá intre schinteu'a din nori si intre cea produsa artificialu in laboratoriele fisice nu este diferentia calitativa. Franciniu a recomandatú mai ántáiu, cá edificiele inalte se se proveda cu parafulgeru si acést'a s'a intemplatú in Americ'a la anulu 1772. De atunci incotiniu se intrebuintieza parafulgerulu la edificiele de pretiu. Multu s'a ocupatu omenii invetiati cu para-

fulgerulu si folosulu lui si din datele stabilite apare, cumcã aplicarea parafulgerului nu tinde edificiului securantia conditionata, dar' de alt'a parte miciorãza pericolulu trãsnetului, dẽca parafulgerulu este bine construitu; unu parafulgeru reu aplicatu inca maresce pericolulu. Inainte de acẽst'a cu cati-va ani flot'a anglesa avẽ pre ann dauna de 10,000 pondi de sterlingu, provenita din trãsnetu, dar' decãndu nãile suntu provẽdiute cu parafulgeru, daunele suntu tare neinsemnate. Beseric'a din Strassburgu a fostu provẽdiuta cu parafulgeru numai dupa ce trãsnetulu au causatu in ea dauna de 100,000 franci; beseric'a sãntului Stefanu din Vien'a numai la 400 de ani dupa edificare fũ provẽdiuta cu parafulgeru macarã in totu anulu celu putinu odata loveã in ea trãsnetulu. Dupã aplicarea parafulgerului pericolulu s'a delaturatu si daune nu se mai facu, deunde resulta, cã parafulgerulu este necesariu, si inca cu atãtu mai vãrtosu, cã din datele statistice se vede apriatu, cumcã pericolulu trãsnetului cresce in mesura mare, si acẽst'a, dupã afirmarea invetiãtorulu, provine din urmatãriele cause: se aplica fõrte multu fieru cã materialu de edificare, cã legãturi, trepte, grãtele, cancelle etc; multimea tieviloru ce conducu ap'a si vaporii impreuna singuratecele pãrți ale caselor; la acestea suntu de a se adauge droturile de telegrafu si telefonu; inaltimea prea mare a edificielor si a hornelor mai alesu la fabrici, — cu unu cuventu modulu de edificare deacum maresce pericolulu trãsnetului; unii aducu de cauza si sterpirea paduriloru, carea inveninãza tempestatile si corupe clim'a.

Vediendu dar' cã trãsnetulu pote se causeze daune si mai mari decãtu pana aci, se recomanda aplicarea parafulgerului mai alesu pre edificie publice; si acel'a se fia construitu si aplicatu dupa recerintiele dietate de scientiele fisice.

V a r i e t à t i.

Esamenele la gimnasiulu din Naseudu.

Inceputulu esamenelor s'a facutu cu esamenulu verbalu de maturitate, care s'a tienutu in 21 si 22 Juniu a. c. st. nou, sub presidinlu Ilustritãtiei Sale Domnului directoru supremu Dr. *Erõdi Bèla* fiindu comisariu Ilustritatea Sa Dr. *Abt Antal*.

La esamenu s'au insinuatu si au fostu admisi 19 scolari si anume 16 ordinari din anulu acest'a, doi cari s'au retrasu in anulu trecutulu dela verbalu si unulu, care a fostu respinsu in anulu trecutulu pre unu anu. Langa acestia a mai fostu admisu unulu la repararea esamenului din matematica. Resultatulu este: unulu s'a respinsu pre unu anu, trei s'au respinsu din cate unu obiectu pãna in Septembrie. Cei alalãti s'au dechiaratu de maturi si inca doi cu precelentia.

Nu potu se nu constatu cã la inceputu aveam õrecare ingrigire. Decursulu si respective conducerea esamenului a facutu o impresiune nespusu de buna. Tactulu celu finu, afabilitatea facia de esaminandi si esaminatori, apoi procedur'a minunata la statorirea resultatului finalu si in urma cunoascintiele estinse in tãte ramurile de sciintie dovedescu cã noulu directoru supremu alu nostru este, antaiu: barbatu de scõla in intielesulu adevèratu alu cuventului si a dõu'a: cum-cã este la inaltimea misiunei sale.

Esamenele de clase se incepu in 24 si se voru tienẽ dupa program'a urmatãria.

Sambata in 29 Juniu se va tienẽ „Te Deum“, dupa care se voru ceti clasificãrile si se voru impartii premiele intre scolarii, cari au concursu cu elaborate la premiele escrise de societatea „Virtus romana rediviva“. Anulu scolasticu se va incepe in 1-a Septembrie cã de regula.

Naseudu in 23 Juniu 1889.

M. Popu.

Esamenulu de maturitate. La esamenulu de maturitate seau insinuatu 36, dintre acest'i'a 34 absolutiu la gimnasiulu nostru in anulu scolasticu 1888/9 ẽr' 2 absolutiu din anulu scolasticu 1887/8. Si au fostu admisi cu totii.

Esamenele scripturistice seau tĩnutu din 15 Maiu pãna in 21 inclusive an. 1889. Esamenele verbale seau tĩnutu in 13, 14, si 15 Juniu anului curentu.

Dintre cei 36 insinuati 7, inisi si anume:

Ilariu Banciu, Ioanu Blag'a Aureliu Ciãclãnu, Nicolau Had'a Valeriu Laslo, Simeonu Marcu, Joanu Popu, necorespundĩndu prescrieloru pentru esamenulu scripturisticu seau relegatu la esamenulu repetitoriu preste unu anu. ẽr' dintre cei 29, cari au depusu esamenulu verbalu, seau judecatu: a) maturu cu prestatiune „esimiomodo“ Valeriu Suciu, b) maturi cu prestatiune „bine“ Emiliu Bot'a, Alesandru Fodoru, Iustinianu Hars'i'a, Joanu Hossu, Joanu Hulea, Georgiu Miclea, Liviu Penciu, Alesiu Popu, Nicolau Popu, jun. Stefanu Rosianu. c) maturi Aronu Aureliu, Lucianu Barbu, Gavriã Bardosi, Joanu Popu Comanu, Teodoru Hurghisiu, Nicolau Munteanu, Romanu Popu, Nicolau Poravu Traianu Radu, d) relegati la esamenu corectoriu in lun'a lu Septembrie a. c. Basiliu Morariu, din l. magiara, Georgiu Nicul'a, din l. magiara Nicolau Popu, sen. din l. magiara Simeonu Popu, din matematica Isidoru Raic'a, din matematica, Silviu Simoneti, din istoria, Basiliu Trifu, din l. magiara, e) relegatu la esamenu repetitoriu preste unu anu Dionisiu Munteanu, f) Andronicu Munteanu, carele nici dupa repetirea esamenului nu a corespunsu conformu articolului de lege XXX a. 1883 par. 27 nu se mai pãte admite la esamenulu de maturitate (dupa programu gimn).

D. Octavianu Bonfiniu Bãnfi, profesoru la gimnasiulu superioru din Blasiu, in lun'a lui Maiu a. c. a obtienutu diploma de profesoru in filologi'a clasica la universitatea reg. din Buda-Pest'a (I- gratulam).

D. Ambrosiu Chetianu teol. abs. si ascultatoriu de filosofia la universitatea reg. din Clusiu, cu finea anului scolasticu espiratu, fũ premiãtu pentru una disertatiune scrisa din scientiele naturali.

Carti scolare aprobate. Cartile de lectura, compuse de domnulu *Vasile Petri*, au obtienutu aprobarea inaltului ministeriu reg. ung. de culte si instructiune publica, si adeva: „*Legendariulu s'au cartea de cetire*, pentru alu 3-le si alu 4-le anu de scõla“ sub Nrulu 11.295 ex 1889, ẽr' „*Noulu Abcdariu Românescu*“ sub Nrulu 16.006 ex 1889.

Rogãmu pre stimãtii abonati, cari inca nu si-au achitatu abonamentulu, se binevolẽsca a ne tramite pretiulu.